

Štátne alebo súkromné učebnice?

Školy by mali mať možnosť vyberať si medzi rôznymi učebnicami. Štát im to aj napriek dobrým skúsenostiam zo zahraničia nechce umožniť.

Nedávno prešiel parlamentom nový školský zákon, ktorý by mal byť spúšťačom reformy základných a stredných škôl. Jeho azda najväčším záporom je, že prikazuje používanie učebníc schválených ministerstvom školstva, pričom sa nezamedzuje súčasnému nepružnému procesu pri schvaľovaní učebníc a nepodporuje sa konkurencia medzi nimi.

Otvorenie trhu s učebnicami považujeme za kľúčový predpoklad úspešnej reformy obsahu vzdelávania a kvalitnejšej výučby. Opierame sa pritom o skúsenosti viacerých prosperujúcich krajín, keďže napríklad v Anglicku, [Írsku](#), Škótsku, [Holandsku](#), Švédsku, Austrálii, na Novom Zélande a v [USA](#) učebnice vydávajú komerčné firmy a učitelia majú voľnú ruku pri ich výbere. Navyše naše vlastné dlhoročné skúsenosti so systémom štátnych učebníc zreteľne preukazujú, že štát nie je schopný vyprodukovať množstvo rozmanitých a zaujímavých učebníc.

Učitelia na všetko nestačia

Minister školstva [Ján Mikolaj](#) zároveň povedal, že teraz je rad na učiteľoch a od nich bude závisieť úspech reformy. Je málo pravdepodobné, že učitelia budú v krátkom čase a v súčasných podmienkach schopní inovovať obsah a metódy vyučovania, je však reálnejšie, že si prezrú povedzme tri konkurenčné učebnice pre svoj predmet a vyberú si tú najlepšiu.

Z tohto dôvodu by lepším modelom bolo ponechať slobodu výberu učebnice na úrovni škôl alebo učiteľov, pričom štátu by zostala úloha projektanta spoločných vzdelávacích štandardov a kontrolóra dosiahnutých výsledkov vzdelávania. Podľa nášho návrhu by štát vyhradil určitú sumu na učebnicu, respektíve by v tejto cene ponúkol vlastnú štátnu učebnicu. Ak sa škola rozhodne, že bude používať inú učebnicu ako štátnu, môže si za štátny príspevok na učebnicu [kúpiť](#) akúkoľvek z učebníc na trhu.

V prípade, že by cena neštátnej učebnice presahovala výšku štátnej dotácie a škola by ju chcela pre jej kvalitu používať, môže na doplatenie zvyšnej sumy využiť vlastné zdroje, alebo navrhnúť rodičom dofinancovanie učebnice. Pre zamedzenie používania nepravdivých, zavádzajúcich a neetických informácií v učebniciach by ministerstvo školstva, resp. Štátna školská inšpekcia mala právomoc takúto učebnicu v prípade porušenia stanoveného etického kódexu stiahnuť. Súkromné firmy vydávajúce učebnice by zároveň mali povinnosť jeden exemplár každej učebnice poslať na ministerstvo školstva, pričom tieto učebnice by neboli podrobené žiadnemu schvaľovaniu, ale takto by boli k dispozícii v prípade podnetov a sťažností napríklad od rodičov. Išlo by teda o povinnú registráciu každej vydanej učebnice.

Tento systém však nenavrhujeme uplatňovať v prípade všetkých učebníc, ale štát by vymedzil učebnice, pre ktoré by platili tvrdšie podmienky (ponechanie schvaľovania ministerstvom školstva). Voľnejšie podmienky by sa iste mohli vytvoriť v prípade

takých predmetov, ako sú [chémia](#), [fyzika](#), [biológia](#), [matematika](#), pretože vyššie riziko zneužitia a ideologických zásahov vidíme skôr pri šlabikároch, učebniciach dejepisu, etickej a občianskej výchovy než pri učebniciach prírodovedných predmetov.

Rodičia ako strážcovia

Navrhovaný model si, samozrejme, vyžaduje väčšie a hlbšie zapojenie rodičov do vzdelávacieho procesu, lebo práve rodičia by pri takomto systéme zohrávali dôležitú úlohu strážcov bezproblémovosti učebníc. Model by zároveň podporil trh s učebnicami a poskytol učiteľom voľnosť pri výbere „tej najlepšej“ učebnice. Sektárske alebo nezákonné tendencie by mal eliminovať sám učiteľský zbor, rodičia a Štátna školská inšpekcia na základe pravidelných kontrol alebo podnetov.

Súčasne by mali byť jasne a transparentne pomenované požiadavky na vedomosti a spôsobilosti žiakov na konci jednotlivých stupňov vzdelávania, aby sa mohli vytvoriť efektívne učebnice a aby sa mohla hodnotiť úroveň dosiahnutých výsledkov prostredníctvom štátnych testov. Štát by sa teda nevzdal kontroly nad vzdelávaním, len by presunul dôraz z regulácie ciest na hodnotenie dosiahnutých výsledkov.

Okrem toho by mal štát rázne vstúpiť do digitalizácie učebníc a ich sprístupnenia na internete, aby boli ľahko a rýchlo dostupné pre všetkých používateľov. Keďže nemôžeme rátať s tým, že súkromné firmy budú svoje učebnice poskytovať na internete zadarmo pre všetkých, štát by zároveň mal finančne podporiť vydávanie a digitalizáciu vybraných alternatívnych učebníc.

24. 6. 2008 | Michal Rehúš (Autor je spolupracovník inštitútu INEKO)